

Podpora nadání a péče o nadané žáky

Obsah dokumentu:

- 1. Právní rámec**
- 2. Charakteristika nadaného žáka**
- 3. Identifikace nadaného žáka**
- 4. Osobnostní potřeby**
- 5. Vzdělávací potřeby a vhodné metody učení**
- 6. Podpůrná opatření ke vzdělávání žáků**
- 7. Péče o nadané děti – školní strategie**
- 8. Internetové zdroje**

1. PRÁVNÍ RÁMEC

Koncepce vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků vychází z vyhlášky 27/2016 a ze školského zákona.

Školský zákon § 17 Vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů

(1) Školy a školská zařízení vytvářejí podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů.

(2) K rozvoji nadání dětí, žáků a studentů lze uskutečňovat rozšířenou výuku některých předmětů nebo skupin předmětů. Třídám se sportovním zaměřením nebo žákům a studentům vykonávajícím sportovní přípravu může ředitel školy odlišně upravit organizaci vzdělávání.

(3) Ředitel školy může mimořádně nadaného nezletilého žáka na žádost jeho zákonného zástupce, a mimořádně nadaného zletilého žáka nebo studenta na jeho žádost přeradit do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku. Součástí žádosti žáka, který plní povinnou školní docházku, je vyjádření školského poradenského zařízení a registrujícího poskytovatele zdravotních služeb v oboru praktické lékařství pro děti a dorost (dále jen "registrující lékař. Podmínkou přerazení je vykonání zkoušek z učiva nebo části učiva ročníku, který žák nebo student nebude absolvovat. Obsah a rozsah zkoušek stanoví ředitel školy.

§ 18 Individuální vzdělávací plán - Ředitel školy může s písemným doporučením školského poradenského zařízení povolit nezletilému žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s

mimořádným nadáním na žádost jeho zákonného zástupce a zletilému žákovi nebo studentovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s mimořádným nadáním na jeho žádost vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu. Ve středním vzdělávání nebo vyšším odborném vzdělávání může ředitel školy povolit vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu i z jiných závažných důvodů.

§ 19 Ministerstvo stanoví vyhláškou (č.27/2016 Sb.) k) pravidla a náležitosti zjišťování vzdělávacích potřeb nadaných dětí, žáků a studentů, úpravu organizace, přijímání, průběhu a ukončování jejich vzdělávání a podmínky pro přecházení do vyššího ročníku.

Vyhláška č.27/2016 Sb. ČÁST ČTVRTÁ VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH ŽÁKŮ

§ 27 Nadaný a mimořádně nadaný žák

(1) Za nadaného žáka se pro účely této vyhlášky považuje především žák, který při adekvátní podpoře vykazuje ve srovnání s vrstevníky vysokou úroveň v jedné či více oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.

(2) Za mimořádně nadaného žáka se pro účely této vyhlášky považuje především žák, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.

(3) Zjišťování mimořádného nadání včetně vzdělávacích potřeb žáka provádí školské poradenské zařízení ve spolupráci se školou, která žáka vzdělává. Pokud se nadání žáka projevuje v oblastech pohybových, manuálních nebo uměleckých dovedností, vyjadřuje se školské poradenské zařízení zejména ke specifickým žakovy osobnosti, která mohou mít vliv na průběh jeho vzdělávání, a míru žakova nadání zhodnotí odborník v příslušném oboru, jehož odborný posudek žák nebo zákonný zástupce žáka školskému poradenskému zařízení poskytne.

(4) Pro nadané žáky může ředitel školy vytvářet skupiny, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo různých ročníků školy v některých předmětech.

(5) Nadaným žákům lze v souladu s vývojem jejich školních dovedností rozšířit obsah vzdělávání nad rámec stanovený příslušným vzdělávacím programem nebo umožnit účast na výuce ve vyšším ročníku.

(6) Nadaní žáci se mohou se souhlasem ředitelů příslušných škol současně vzdělávat formou stáží v jiné škole stejného nebo jiného druhu.

Individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka § 28

(1) Vzdělávání mimořádně nadaného žáka se může uskutečňovat podle individuálního vzdělávacího plánu, který vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů psychologického a speciálně pedagogického vyšetření a vyjádření zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka.

(2) Individuální vzdělávací plán je závazným dokumentem pro zajištění vzdělávacích potřeb mimořádně nadaného žáka a je součástí dokumentace žáka ve školní matrice.

(3) Individuální vzdělávací plán obsahuje:

a) závěry doporučení školského poradenského zařízení,

b) závěry psychologického a speciálně pedagogického vyšetření a pedagogické diagnostiky, které blíže popisují oblast, typ a rozsah nadání a vzdělávací potřeby mimořádně nadaného žáka, případně vyjádření registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost,

c) údaje o způsobu poskytování individuální pedagogické, speciálně pedagogické nebo psychologické péče mimořádně nadanému žákovi,

d) vzdělávací model pro mimořádně nadaného žáka, údaje o potřebě úprav v obsahu vzdělávání žáka, časové a obsahové rozvržení učiva, volbu pedagogických postupů, způsob zadávání a plnění úkolů, způsob hodnocení, úpravu zkoušek,

e) seznam doporučených učebních pomůcek, učebnic a materiálů,

f) určení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým bude škola spolupracovat při zajišťování péče o mimořádně nadaného žáka,

g) personální zajištění úprav a průběhu vzdělávání mimořádně nadaného žáka a

h) určení pedagogického pracovníka školy pro sledování průběhu vzdělávání mimořádně nadaného žáka a pro zajištění spolupráce se školským poradenským zařízením.

(4) Individuální vzdělávací plán je zpracován bez zbytečného odkladu po zahájení vzdělávání mimořádně nadaného žáka ve škole, nejpozději však do 1 měsíce ode dne, kdy škola obdržela doporučení. Individuální vzdělávací plán může být doplňován a upravován v průběhu školního roku.

(5) Zpracování a provádění individuálního vzdělávacího plánu zajišťuje ředitel školy. Individuální vzdělávací plán se zpracovává ve spolupráci se školským poradenským zařízením, případně školským zařízením, a žákem a dále zákonným zástupcem žáka, není-li žák zletilý.

(1) Škola seznámí s individuálním vzdělávacím plánem všechny vyučující žáka a současně žáka a zákonného zástupce žáka, není-li žák zletilý, který tuto skutečnost potvrdí svým podpisem. Poskytování vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu lze pouze na základě písemného informovaného souhlasu zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka.

(2) Školské poradenské zařízení ve spolupráci se školou sleduje a nejméně jednou ročně vyhodnocuje naplňování individuálního vzdělávacího plánu a poskytuje žákovi, zákonnému zástupci žáka a škole poradenskou podporu. V případě nedodržování opatření uvedených v individuálním vzdělávacím plánu informuje o této skutečnosti ředitele školy.

(3) Pro změny v individuálním vzdělávacím plánu se použijí obdobně ustanovení týkající se zpracování individuálního vzdělávacího plánu, seznámení s ním, poskytování vzdělávání podle něho a vyhodnocování jeho naplňování.

2. Charakteristika nadaného žáka

„Nadané dítě je šikovný a rychlý myslitel, schopný řešit **komplexní témata**. Je autonomní, zvědavé a zaujaté. Je to osoba citlivá a emocionálně bohatá, která prožívá intenzivně. Vyhledává, aby mohla být kreativní.“ (studie Delphi, 2006-7).

Typické rysy nadaného dítěte:

- komplexní myšlení, asociativní myšlení, myšlení v souvislostech
- potřeba nadhledu, globální pohled
- problémové úlohy, invence, originalita
- rychlé syntetizující myšlení
- obliba v neotřelosti a tvořivosti, hledá nové cesty a řešení, zpochybňuje zavedené
- citlivost vůči nespravedlnosti
- vnímavost
- abstraktní myšlení
- perzistence a soustředění u úloh, které považuje za smysluplné
- vnitřní motivace
- potřeba zahrnout do učení své „já“ (postoje, názory, úhly pohledu, sebepoznání aj.)
- výborná paměť a pozornost, když je motivované
- citlivost emocionální, fyziologická (smyslová) a morální
- emocionální, intelektová, psychomotorická, smyslová overexcitabilita a overexcitabilita představivosti (bude použito níže)

3. Identifikace nadaného žáka

Učitelé mohou automaticky považovat premianta nebo žáka, který se dobře učí, za nadaného a tím zkreslovat vnímání toho, jaké je nadané dítě. Proto je zde uvedena tabulka, která rozliší nadané dítě od dítěte chytrého (a to pouze proto, že dítě chytré a nadané má odlišné potřeby):

Premiant/chytré dítě	Nadané dítě
Zná odpovědi	Klade otázky
Zajímá se	Je velmi zvědavé
Dává pozor	Vysoké zaujetí – myšlenkové, emoční i tělesné
Má dobré nápady	Má neotřelé nápady
Pilně pracuje	Pracuje spíše v intervalech mezi vysokým Vypětím a odpočinkem
Odpovídá na otázky	Ptá se na detaily a souvislosti
Poslouchá se zájmem	Projevuje názor
Snadno se učí	Většinou už to zná, neučí se
Látku si několikrát opakuje	Jedno až dvě opakování plně stačí
Rozumí obsahu	Zobecňuje
Má rádo vrstevníky	Má rádo starší/dospělé
Rozumí smyslu sdělení	Dospívá k závěrům
vnímá	Je intenzivní
Opakuje naučené	Vytváří nové
Má rádo školu	Rádo se učí
Přijímá informaci	Nakládá s informací
Dobře si pamatuje	Dobře vymýšlí
Má odbornost, je zdatné v předmětu	Objevuje
Má rádo přímé úkoly	Má oblibu v komplexnosti
Je pozorné	Je bystrým pozorovatelem
Je spokojené, že se učí	Je sebekritické

Mezi další charakteristiky, které přivedou učitele na stopu, patří (více na <http://gifted.education.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/612/2014/08/Scales-for-Rating-the-Behavioral-Characteristics-of-Superior-Students.pdf>)

4. Osobnostní potřeby

Osobnostní potřeby by se daly rozdělit na více oblastí.

1. Oblast je rozvoj osobnosti, neboť nadaní lidé mají vysokou potřebu seberealizace a mají též vysoký potenciál osobnostního rozvoje.
2. Druhou oblastí je zohlednění overexcitabilit, neboli tzv. převzrušivosti. Nadané děti mají jemnější nervovou soustavu, která je reaktivnější, vnímavější a může se rychleji unavit nebo přetížít.

3. Třetí oblastí je oblast vztahů. Potřebují důvěru a přijetí, otevřenost a respekt.

Pro některé nadané děti mají následující negativní vlivy takový účinek, že mohou děti úplně znejišťovat, zpochybňovat, děti si přestávají věřit a projevovat se, jsou to tedy neadekvátní podmínky pro jejich vzdělávání:

- příliš soutěživosti a srovnávání;
- důraz na čas a rychlost bez přemýšlení (u takových úkolů nadaný žák nemusí vůbec podat výkon odpovídající jeho intelektu);
- příliš stresu a napětí;
- nátlak, manipulace, nedostatek autonomie;
- nerespektující prostředí;
- nespravedlnost;
- nelogičnost úkolů; bez zasazení do souvislostí;
- absence smyslu nebo cílů vzdělávání;
- malá propojenost s reálným světem, bez vztahu k současnosti;
- důraz na zapamatování poznatků na místo upřednostňování porozumění problematice a souvislostem;
- příliš jednoduché, jednotvárné a mechanické úkoly, jednostrannost pohledu na problematiku, zúžení úhlu pohledu nebo řešení na jednu jedinou „správnou“ možnost;
- opakování již probraného;
- vše, co se dělá automaticky a mechanicky;

5. Vzdělávací potřeby a vhodné metody učení

Nadaní žáci potřebují z Bloomovy taxonomie vzdělávacích cílů především cíle na hierarchii 5 a 6, zadávat tedy globální, problémové a komplexní úlohy a cíle na hierarchii 1 – 4 splní jakoby „neviditelně“ v rámci plnění úloh na úrovni 5 a 6:

1. **Nabývání znalostí:** žáci se učí nazpaměť předložené znalosti, trendy, obecné zásady a postupy. Pamatují si pojmy a systémy.

2. **Pochopení:** žáci sdělují svými slovy, co se naučili, dají najevo, že látce porozuměli, vysvětlují, porovnávají, umí například přeložit text z jednoho jazyka do druhého aj.

3. **Aplikace:** žáci přenesou naučené do jiných situací a kontextů: například umí použít matematický vzoreček pro řešení příkladu, s kterým se dosud nesetkali.

4. **Analýza:** žáci provádí rozbor/ rozklad celku (materiálního či myšlenkového) na jeho jednotlivé části, tyto části pak zkoumají, včetně jejich významu a vzájemných vztahů, př. prezentují výsledky tohoto zkoumání v písemné či ústní podobě, tvoří nové závěry atp.

5. **Syntéza:** žáci vycházejí z více zdrojů a vytvářejí samostatné nové dílo, nový kontext, formulují nové otázky a hypotézy. Zlepšují, vymýšlí, kombinují, předpovídají atp.

6. **Hodnocení:** žáci vyhodnocují relevantnost informací a formulují názory v souladu s danými normami a kritérii, prezentují, obhajují, argumentují apod.

Nadaní žáci dále potřebují:

- přemýšlet, myslet, vymýšlet, pochopit, lámat si hlavu a přijít na kloub
- objevovat a zkoumat, tvořit
- rozumět v souvislostech a mezipředmětově/tematicky
- komplexnost a smysluplnost
- diskutovat, vytvářet si názor
- chápat svět, měnit svět
- respektující prostředí, důvěru v jejich lidskost a potenciál
- podnětnou atmosféru bez stresu a srovnávání
- dostatek času se zamyslet

6. Podpůrná opatření ke vzdělávání žáků

Podpůrná opatření ke vzdělávání žáků, která lze **nově** uplatňovat také pro **nadané žáky (nejen mimořádně nadané):**

- zohledňují různé možnosti zvolených **metod výuky**
- upravuje se práce se **vzdělávacím obsahem**
- doporučuje se pracovat s pestrou škálou **organizačních forem výuky**.

- Specifickým podpůrným opatřením je **individuální vzdělávací plán**.
- Nadaní žáci se mohou se souhlasem ředitelů příslušných škol současně vzdělávat formou **stáží v jiné škole** stejného nebo jiného druhu.
- Pro nadané žáky může ředitel školy vytvářet **skupiny**, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo různých ročníků školy v některých předmětech.
- Žáci s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu nadání mají nárok na např. soupravy na přírodovědné pokusy a výzkumy, odborné knihy a časopisy včetně elektronických pro podporu výzkumné činnosti, licence pro online přístup k databázím odborných publikací atd.

Mezi **metody a formy výuky**, které nadaní žáci ocení a potřebují, patří:

- individuální práce a osobní projekty (seminární práce, eseje, výzkumná činnost, kreativní činnost atp.);
- činnostní učení;
- zážitková pedagogika
- projektové vyučování;
- skupinová práce;
- neviditelná pedagogika (žáci nemají pocit, že se učí, ale přesto se naučí ve výsledku mnohem víc);
- problémové vyučování;
- prezentace;
- propojování školy se světem mimo školu;
- aktuálnost témat a problémů, autentické materiály, vztahování se k žakově současnosti a k jeho názoru a porozumění světu atd.

7. Péče o nadané děti – školní strategie

K základním přístupům ve vzdělávání nadaných žáků patří:

- akcelerace jako proces urychlování vzdělávacího procesu (přeřazení do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku, výuka vybraného předmětu o ročník výše)
- obohacování, rozšiřování a vyšší náročnosti učiva
- seskupování žáků podle jejich schopností

- a) v rámci vyučovacích hodin dle §27 odst. 4 vyhlášky, kdy škola vytvoří skupiny nadaných žáků
- b) nad rámec vyučovacích hodin formou rozšířené nabídky aktivit určených vytipovaným žákům (příprava a účast na soutěžích a olympiádách, kroužky zaměřené na podporu nadání, rozvoj pomocí speciálních her, deskových her a počítačových programů apod.).

Postupy práce s nadaným v běžné třídě:

využití doplňkového materiálu – pokud je žák s úkolem hotov dříve než ostatní žáci, může pracovat na dalších úkolech, vytvářet něco nového k tématu

využití alternativního materiálu – žák řeší úkoly společně se třídou, ale dostane alternativní zadání, které je náročnější

využití alternativních činností – pokud má žák úkol hotový, může pracovat na osobních úkolech a projektech

Mezi základní zásady práce s nadaným žákem patří umožnění práce rychlejším tempem, méně procvičování, kreativita, náročnost, intuitivní myšlení, mnohorozměrné a komplexní úkoly, opora o zájmy dítěte. Snížení počtu rutinních činností.

Práci s mimořádně nadanými žáky zajišťuje školní poradenské pracoviště ve spolupráci s vyučujícími jednotlivých předmětů a zaměřuje se na následující oblasti:

1. Vyhledává nadané žáky, a to ve spolupráci s třídními učiteli a učiteli jednotlivých předmětů.
2. Podporuje kreativitu a seberealizaci nadaných žáků.
3. Podporuje a pomáhá nadaným žákům při vyhledávání a zapojování se do vhodných projektů, soutěží, olympiád.
4. Poskytuje odbornou podporu nadaným žákům při vypracovávání projektů a samostatných prací.
5. Spolupracuje s rodiči v oblasti podpory nadání žáka.
6. Vykonává administrativní činnosti spojené s prací s nadanými žáky.

7. Uskutečňuje kariérové poradenství v oblasti podpory nadání.
8. Konzultuje s vedením školy úkoly spojené s tvorbou školních akčních plánů a vizí školy v oblasti podpory nadání žáků.

8. Internetové zdroje

Desatero úspěšné práce s heterogenní třídou

https://www.npi.cz/images/desatero_uspesne_prace_s_heterogenni_tridou.pdf

Nadání je třeba rozvíjet – met. příručka

<https://edu.ceskatelevize.cz/pracovni-list/ochrance/nadani-je-treba-rozvijet.pdf>

Metodické komentáře pro jednotlivé předměty:

Jako základ pro nastavení tří úrovní ilustrativních úloh (minimální, optimální a excelentní) byla pro potřeby Metodických komentářů použita Bloomova taxonomie kognitivních výukových cílů.

<https://archiv-nuv.npi.cz/t/metodicke-komentare.html>

Testy dětských schopností

<https://www.proskoly.cz/>

Krok za krokem s nadaným žákem

<https://deti.mensa.cz/index.php?pg=tipy--knihy--elektronicke-zdroje&prid=41>